

"נקודה טובה" לפרשת "מקץ" - על כפויי הטובה ועל הכרת הטוב

אחד המחזות הפחות ידועים של ויליאם שייקספיר הוא **הטרגדיה על 'טימון איש אתונה'**. זהו סיפורו של אדם עשיר ונדיב, שנהנה לארח את ידידיו בביתו ולחלק להם מתנות. לימים הוא ירד מנכסיו. אולם כשפנה לידידיו וביקש את עזרתם הם סירבו מנימוקים שונים. טימון ברח מאתונה, עירום וחסר כל, תוך שהוא שונא את **חבריו כפויי הטובה** ואת העיר שנהנתה ממנו כשהיה עשיר ונדיב, וזנחה אותו לגורלו, כשהתרושש...

ונעבור לפרשתנו.

כפי שפרעה חלם, לאחר שנות השבע, הגיעו שבע שנות הרעב. הרעב מכה בכל האזור ויעקב אבינו נאלץ לשלוח את בניו לחפש אוכל במצרים. אותה מצרים שאגרה מזון בשנות השובע בזכות עצתו והנהגתו (האלוקית) של יוסף והפכה להיות מקור המזון היחיד באזור.

יוסף מזהה את אחיו ומתחיל להתנהג איתם באופן מניפולטיבי - בטכסיסים ובתחכום.

באחד השלבים מטמין יוסף (בעזרת משרתו כמובן...) את גביע הכסף שלו בשקו של בנימין ושולח את הממונה על ביתו, ל"מרדף חם" אחרי אחיו. כאשר הגביע מתגלה, טוען הממונה: **"למה שלמיתם רעה תחת טובה"** (בראשית מד, ד). **כפויי טובה אתם**. יוסף אדוני - המשנה למלך, פתח את ביתו לפניכם ואירח אתכם ביד רחבה ואילו אתם משיבים לו רעה תחת טובה וגונבים את גביעו האישי?! **"הרעתם אֶשֶׁר עֲשִׂיתֶם"** (שם, ד).

כפיות הטובה - השבת רעה תחת טובה, היא מן הדברים העצובים והכואבים ביותר שיש.

אולם, מתברר כי תכונה רעה זו הינה ותיקה וימיה כימי עולם:

- כאשר הקב"ה שואל את אדם הראשון האם אכל מעץ הדעת, הוא עונה: **"האֵשֶׁה אֶשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי הוא נָתַנָּה לִי מִן הָעֵץ נְאֻכָּל"** (בראשית ג, יב). ריבונו של עולם, אתה אשם. אתה נתת לי את האשה הזאת שהחטיאה אותי...
- אברהם הציל את לוט (ואת זרעו לדורות) משבי המלכים (פרשת לך-לך). היינו מצפים שבניו של לוט - עמון ומואב, יכירו טובה על כך לזרעו של אברהם ויסייעו להם בעת צרה. אולם, לא כך היה. כאשר עם ישראל יוצא ממצרים, הוא לא זוכה להכנסת האורחים המתבקשת. ולכן אוסרת התורה לקבל מהם גרים: **"לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה'... על דבר אֶשֶׁר לא קדמו אֶתְכֶם בְּלָחֶם וּבְמִים בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם..."** (דברים כג ד-ה וברמב"ן).
- כאשר יוסף נפטר, מחליט פרעה לשעבד עם ישראל... פרעה "שכח" את כל מעשיו וזכויותיו הרבות של יוסף, שבלעדיהם מצרים לא הייתה שורדת ברעב ומשיב לעמו של יוסף, רעה תחת טובה.

מאיך, יש הזוכרים ושומרים טובה ומסרבים לפגוע במיטיביהם:

- יוסף מסרב לחטוא עם אשת פוטיפר (ולו רק מן ההיבט שבין אדם לחברו...) ועונה ואומר לה: בעלך מינה אותי על כל ביתו **"... וְלֹא חָשַׁךְ מִמֶּנִּי מְאוּמָה כִּי אִם אוֹתָךְ בְּאֶשֶׁר אֶתְּ אֲשֶׁר וְאֵיךְ אֶעֱשֶׂה הַרְעָה הַגְּדֹלָה הַזֹּאת וְחָטָאתִי לְאֵלֵהֶם"** (בראשית לט, ט).
- במהלך מכות מצרים, היכה משה בעצמים שונים בדבר ה' בעזרת מטהו וכך החלה המכה. אולם כאשר הדבר מגיע אל מי היאור בהם הסתתר משה בתיבה ואל אדמת מצרים שהסתירה בקרבה (בקבר) את הקלס המצרי שמשו הרג, מכיר משה רבנו טובה אפילו לעצמים הדוממים (חסרי בחירה והחלטה), על שסייעו בידו ומשאיר את המלאכה לאהרון אחיו.

”נקודה טובה” לפרשת השבוע - רעיון מן הפרשה, במבט עכשווי

ומה דעת התורה על כפויי הטובה?

כפיות הטובה היא בניגוד לכל הגיון ויושר אנושי בסיסי. על כפוי הטובה, המשיב רעה תחת טובה אומר שלמה המלך: **”מְשִׁיב רָעָה תַּחַת טוֹבָה, (ייענש בכך ש) לֹא תִמּוֹשׁ רָעָה מִבֵּיתוֹ”** (משלי יז, יג).

מאיך, אנו מוצאים ביהדות את החובה להכיר טובה ולהגיד ”תודה”... לדוגמה:

- החקלאי צריך לעלות לפחות פעם בשנה עם **ביכורי אדמתו** לבית המקדש ואומר לריבונו של עולם, **תודה** על שזכה ליבול.
- כאשר אדם זוכה לישועה, כגון: חולה מסוכן שהתרפא, שבוי ואסיר ששוחררו ועוברי דרכים מסוכנות (טיסה באויר, שייט בים, עוברי מדבריות ודרכים מסוכנות וכדומה), עליו לברך ולהודות לה' שגמל לו כל טוב והצילו. בזמן שבית המקדש היה קיים, היה ניתן להביא **קורבן תודה** ובכך להודות על התשועה אישית.
- בעת הבאת קורבן התודה היה בעל הקורבן עומד ומכריז: **”מִזְמֹר לְתוֹדָה הִרְיעֵנוּ לֵה' כָּל הָאֶרֶץ”** (תהלים ק, א). אני האיש שזכה לטובה ולנס, מזמין בזה את כולם (את **”כָּל הָאֶרֶץ”**), לבוא ולהודות גם הם לריבונו של עולם (**”הִרְיעֵנוּ לֵה'”**), כל אחד ואחד, על הניסים להם הוא זכה.

חובת הכרת הטוב היא גם הטעם והסיבה למצוות **”כיבוד אב ואם”:**

כי ראוי לו לאדם שיכיר ויגמול חסד למי שעשה עמו טובה, ולא יהיה נבל ומתנכר וכפוי טובה, שזו מידה רעה ומאוסה בתכלית לפני אלוהים ואנשים. ושיתן אל לבו כי אביו ואימו הם סיבת היותו בעולם, ועל כן באמת ראוי לו לעשות להם כל כבוד וכל תועלת שיוכל, כי הם הביאוהו לעולם. וגם יגעו בו יגיעות רבות בקטנותו (ספר החינוך, מצוה לג).

וממשיך המחבר ואומר, שבדיוק מסיבות אלה, אנו חייבים להכיר תודה גם לריבונו של עולם:

כי ה' הוא סיבתנו וסיבת כל אבותינו עד אדם הראשון, ושהוציאו לאוויר העולם וסיפק צרכו כל ימיו, והעמידו על מתכונתו ושלימות אבריו, ונתן בו נפש יודעת ומשכלת. כי אילולי הנפש שחננו ה', יהיה כסוס כפרד חסר דעת... (שם).

על כך אומר דוד המלך: **”מֶה אֲשִׁיב לֵה' כָּל תַּגְמוּלוֹהִי עָלַי”** (תהלים קטז, יב). כיצד אוכל להודות ולהשיב תודה לקב"ה, על כל החסד והטוב שגמל לי והציל אותי.

ואנו, הלוואי ונדע אנחנו להכיר טובה ותודה לאנשים שעזרו לנו ורצו בטובתנו...

עד כמה גדולה וחשובה היא מידת הכרת הטוב, נלמד מן הסיפור הבא. מעשה באחד מחשובי רבני ירושלים, שהיה נוהג להשקות במו ידיו את השיחים בחצר ביתו, למרות גילו המבוגר. כשתלמידיו ושכניו תמהו על כך והזכירו לו שבשביל זה יש גן, ענה הרב גוסטמן - ראש ישיבת **”נצח ישראל”** ואמר להם: כשהייתי רב ודיין בוילנה (ליטא), באו הנאצים ימ"ש לחפש אותי. הצלחתי לברוח דרך החלון והתחבאתי בין השיחים. ומאז, אני חייב הכרת טובה ותודה לשיחים שהסתירו אותי...

נסיים בשיר שכולו תודה והכרת הטוב **של בן לאביו**: **”תודה לך אבני”** של איציק שמלי (מילים ולחן):

זה הרגע להודות לך מכולם

תודה שבזכותך אני קיים

כיוונת את דרכי, ותדאג לי לעולם

תמיד חיבוק אותי חיבוק אוהב וחם.

"נקודה טובה" לפרשת השבוע - רעיון מן הפרשה, במבט עכשווי

אני יודע שאתה שם בשבילי בכל צרה, בכל שעה
תמיד תתן את כל כולך תיתן מהנשמה

תודה לך אבי
אתה האש שבלבבי
לוהטת בי תמיד להתקדם
וכשאהיה טיפה לבד, עצוב ומפוחד
ארגיש איך שוב ליבי חוזר להתחמם...

זאת ועוד. עיקרו של חג החנוכה החל בימים אלה, הוא מתן הודייה לה' "על הנסים ועל הפורקן ועל הגבורות ועל התשועות ועל המלחמות, שעשית לאבותינו בימים ההם (ויהי רצון שתעשה לנו כך, גם) בזמן הזה..." (מתוך תפילת "על הנסים").

חז"ל קבעו את שמונת ימי חנוכה אלה כדי "להודות ולהלל לשמך הגדול". הודייה על נס הניצחון במלחמה ועל התשועה: "רבים ביד מעטים". הודייה על החזרת עבודת הקודש בבית המקדש: "וטיהרו את מקדשך והדליקו נרות בחצרות קודשך" (שם). והודיה על כך שעם ישראל היה שוב חופשי "וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנה עד החורבן השני" (רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה, ג, א).

ברוח זו ובימי חג החנוכה, נאמר תודה, גם לאבותינו הרוחניים - לחשמונאים. שאלמלי מלחמתם ומסירות נפש, מי יודע אם הייתה לנו היום זהות יהודית ומדינה יהודית...

פברכת שבת טובה וחנוכה מה

מה טוב

מייל: nekudatova.roth@gmail.com

ארכיון "נקודה טובה": http://www.pirsuma.com/nekuda_tova

נא לשמור על קדושת הגליון ולהכניסו לגניזה לאחר השימוש,

יש לך הערה או הארה? אשמח לקבל למייל הנ"ל,

אהבת? הפץ בין חבריך